

Ökande elnätspriser tyder på brister i regleringen

Dagens Nyheter den 17 oktober 2022

Utvecklingen på elbörsen Nord Pool har fått stor uppmärksamhet under de senaste månaderna. Det är naturligt med tanke på de höga elpriserna, men riskerar att överskugga viktiga överväganden om den framtida regleringen av elnäten.

Elnät är lokala monopol, vilket innebär att endast en aktör bedriver elnätsverksamhet i en viss del av landet. Det ställer samtidigt krav på en väl utformad reglering så att överföringskvalitet och skäliga konsumentpriser upprätthålls trots att det saknas direkt konkurrens.

Detta är särskilt viktigt just nu eftersom den pågående omställningen på elmarknaden kommer att kräva stora investeringar i elnäten. Dessa investeringar måste vara samhällsekonomiskt effektiva – annars får kunderna betala för onödiga investeringar under lång tid framöver.

Vi har samlat in internationella data över nättariffer och konstruerat ett internationellt typkundsindex för åren 2010–2020. Resultaten visar pris-ökningar med 37 procent för ett typiskt svenskt hushåll, medan priserna i Norge och Danmark i det närmaste legat stilla. Priserna har gått upp förhållandevis mycket även i Finland, 29 procent, men där är det uppenbart att ökningen beror på kvalitetshöjande investeringar.

Den svenska regleringen består av ett intäktstak som bestämmer hur stora intäkter varje nätbolag maximalt får ta ut av kunderna under en viss period. För att sporra bolagen att vara kostnadseffektiva jämförs deras redovisade kostnader enligt en så kallad benchmark-modell.

Modellen tar hänsyn till skillnader i yttre förutsättningar mellan olika elnät, exempelvis levererad energi och antalet kunder. Krav ställs sedan på att de nätbolag som visar sig vara förhållandevis ineffektiva ska minska sina kostnader mer än vad de effektiva behöver göra. Detta görs genom att tillåta ett relativt lägre intäktstak för de ineffektiva företagen under de kommande åren.

Rätt utformad gör alltså denna del av regleringen att bolagen uppför sig som om de vore utsatta för konkurrens.

För att minska risken att kraven på effektiviseringar blir alltför höga tillämpas en försiktighetsprincip. Den innebär att nätbolagen inte behöver realisera hela sin effektiviserings-potential. Däremot tvingas alla företag effektivisera med minst 1 procent om året, oavsett modellens resultat.

I SNS-rapporten "Analys av priser och reglering på den svenska elnätsmarknaden. Vad kan vi lära av våra grannländer?" som presenteras på måndag visar vi att de företag som modellen identifierar som ineffektiva under perioden 2012–2020 inte har minskat sina kostnader mer än de som var effektiva. Modellen har alltså inte fungerat på ett ändamålsenligt sätt.

Det finns minst två möjliga förklaringar till detta. För det första kan det vara så att modellen inte tillräckligt träffsäkert identifierar företagens verkliga effektiviseringspotential. För det andra kan försiktighetsprincipen vara så generös att de krav som ställs är otillräckliga för att påverka nätbolagen.

Motsvarande modeller som används i Norge, Danmark och Finland skiljer sig från den svenska på båda dessa punkter. Bland annat finns skillnader i hur modellerna är uppbyggda rent tekniskt. Sverige och Finland räknar till exempel in färre slags kostnader än Norge och Danmark, vilket gör det svårare att genomföra effektiviseringar. I Sverige är det dessutom enbart löpande kostnader som omfattas av effektiviseringskravet.

På så vis kan modellen bidra till att personal och andra resurser som är utbytbara på kort sikt blir mer effektiva samtidigt som de fasta tillgångarna, som ledningar och transformatorstationer, blir mindre effektiva. Bland dem som diskuterat fördelarna med en regleringsmodell som tar hänsyn till fler, eller till och med alla, kostnader märks Energimarknadsinspektionen (2015), som också noterar att en sådan reform skulle kräva en lagändring.

Länderna skiljer sig också i tillämpningen av försiktighetsprincipen. Det maximala svenska effektiviserings-kravet på 1,82 procent per år kan jämföras med 2,17 procent i Danmark och 2,4 procent i Finland. I Norge finns det ingen motsvarande procentsats eftersom benchmark-modellen används på ett annat sätt, men en kvalitativ bedömning säger att det maximala kravet i Norge är högre än i något av de andra nordiska länderna.

Slutligen vill vi understryka att de tekniska detaljer som vi diskuterat här blir mindre viktiga om regleringen fungerar väl. Ett tecken på en fungerande reglering är att priserna inte ökar uppenbart mer än i andra, jämförbara områden. Sveriges relativt kraftiga prisökning ger alltså ytterligare fog för att regleringsprocessen som har som mål att effektivisera elnäten behöver utvecklas.

Erik Lundin

Magnus Söderberg